

ศาลรัฐธรรมนูญไทย: ทบทวนก่อนการปฏิรูป

The Thailand's Constitutional court: Review before reform

กล้า สมุทวณิช*

บทคัดย่อ

องค์กรตุลาการทางรัฐธรรมนูญของไทย มีพัฒนาการสืบต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ในรูปแบบขององค์กรกึ่งการเมืองกึ่งตุลาการที่เรียกว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” โดยมีอำนาจหน้าที่หลักคือการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและอำนาจหน้าที่อื่นๆ ที่เพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ ตามพัฒนาการทางการเมืองไทย จนกระทั่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ยกระดับให้องค์กรดังกล่าวกลายเป็นองค์กรศาลที่ใช้อำนาจตุลาการเต็มรูปแบบ และหลังจากนั้น ประเทศไทยได้ยอมรับและใช้ระบบศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการทางรัฐธรรมนูญสืบต่อมาจนปัจจุบัน

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญไทยในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงระยะหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประการสำคัญหลายประการ เช่น ความเสมอภาค เสรีภาพในทรัพย์สินและการประกอบอาชีพ สิทธิของประชาชนในคดีอาญา รวมทั้งยังมีรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนขึ้นเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญด้วย

* นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ทว่าภาวะวิกฤตทางการเมืองที่กินเวลายาวนานเกือบสิบปี โดยที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันการเมืองต่างๆ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญนั้น ฎีกาวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากทั้งในทางวิชาการและสาธารณชน ศาลรัฐธรรมนูญถูกมองว่าเป็นหนึ่งในผู้เล่นทางการเมืองจนเกิดข้อเรียกร้องให้ทบทวนเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เปรียบเทียบกับหลักวิชาการ ประกอบข้อวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองแล้ว ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอให้ลดอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางตุลาการที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผ่านการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นหลัก ส่วนอำนาจหน้าที่อื่นๆ นั้นควรมีเท่าที่จำเป็น โดยหลีกเลี่ยงอำนาจหน้าที่ในอันที่จะต้องชี้ถูกชี้ผิดทางการเมือง ให้เหลือเพียงการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายในทางรัฐธรรมนูญเท่านั้น

Abstract

Thailand's Constitutional Justice has been developing since ๑๙๕๖ in the form of Quasi-judicial organization which is called 'Constitutional Council'. The primary jurisdiction and authority of the Constitutional Council was to control the constitutionality of laws, including other additional authorities arisen from the development of Thai politics in a past era. In ๑๙๙๗, the Constitution Drafting Commission enhanced the legality of the Constitutional Council, by granting full judicial authority and proclaiming the Council to be the Constitutional Court, until the present time.

The role of Constitutional Court in the Rights and Liberties protection in Thailand has been significantly developing from the past. Especially, the protection of rights and liberties of individuals by Constitutional Court as specified in the ๒๐๐๗ Constitution. The rights and liberties, for example, are Equality, Property Rights, Rights and Liberties in Occupation, rights of an individual in a criminal judicial process as well as additional rights and liberties according apart from those prescribed in Constitution by decisions of the constitutional court.

For a decade of political crisis in Thailand, the constitutional court has been criticizing on its authority and role by public and scholars. This is because the court has jurisdiction over the constitutionality of political institutions which also include the examination and inspection of the exercise power of those institutions. According to this, the constitutional court is now being considered as ‘Actor’ in Thai Politics and requested to review its authority and jurisdiction.

From the research on the Constitutional Court’s decisions comparing with academic principles and political criticisms, this research has suggested to lower the authorities of the Constitutional Court and to limit exercise power of the Constitutional Court only in rights and liberties protection for individuals through inspection of constitutionality of laws and procedures. Any decision involving political issues should be avoided. Other authorities should remain as necessary, including any decision regarding legal implications.

ในช่วงวิกฤตทางการเมืองที่กินเวลายาวนานเกือบสิบปี มาจนถึงวาระปัจจุบันที่คล้ายเป็นการพักอยู่ชั่วคราวเนื่องจากผลของการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อรอกการ “ปฏิรูป” การเมือง สังคม และเศรษฐกิจในทุกๆด้าน ในช่วงเวลาวิกฤตก่อนหน้านั้น อาจกล่าวได้ว่า องค์กรที่ถูกกล่าวถึงวิพากษ์วิจารณ์ และเป็นเหมือน “ตัวละครทางการเมือง” สำคัญที่เข้ามามีบทบาทพลิกผันสถานการณ์และชะตากรรมทางการเมืองไทยคือ “ศาลรัฐธรรมนูญ”

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่มาของจุดพลิกผันทางการเมืองครั้งสำคัญมาตั้งแต่วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ กล่าวโดยสรุปผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้นายกรัฐมนตรีพ้นตำแหน่งไปโดยตรงและทางอ้อมสามคน พรรคการเมืองใหญ่ที่ชนะการเลือกตั้งทั่วไปถูกยุบไปสองพรรค (ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มาจากกลุ่มอำนาจ

และฐานเสียงเดียวกัน) ทำให้การเลือกตั้งทั่วไปเป็นโมฆะเสียเปล่าโดยทางตรงและทางอ้อมสองครั้ง รวมถึงการเข้าไปพิจารณาวินิจฉัยว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญสองครั้ง นอกจากนี้ยังวินิจฉัยให้ร่างพระราชบัญญัติที่รัฐบาลตราขึ้นตามนโยบายสำคัญที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนตกไปด้วยหนึ่งฉบับ

คำวินิจฉัยที่มีผลเป็นนัยสำคัญทางการเมืองในเรื่องต่างๆ เหล่านั้นเอง ก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญกับฝ่ายการเมืองคือรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี รวมทั้งประชาชนผู้สนับสนุนฝ่ายการเมืองที่ได้รับผลอันเป็นโทษจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ นำไปสู่คำถามและข้อเสนอให้ทบทวนเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ และบทบาทอันแท้จริงของศาลรัฐธรรมนูญที่ควรจะมีหรือควรจะเป็น รวมไปถึงคำถามเบื้องต้นที่สุด คือความจำเป็น

ที่จะต้องมีศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในระบบกฎหมายและการเมืองไทย ซึ่งถือเป็นหนึ่งในโจทย์สำคัญในการทบทวนเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปใหญ่ในครั้งนี้

บทความชิ้นนี้จะขอนำเสนอที่มาและวิวัฒนาการของการเมืองศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทย บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญของไทยได้ปลูกสร้างวางลงบนภูมิทัศน์ทางการเมืองและนิติพิภพ วิเคราะห์ประเมินผลผ่านคำวินิจฉัยเหล่านั้น เพื่อนำไปสู่ข้อเสนออำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมสอดคล้องต่อผลของการศึกษา

๑. ต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของศาลรัฐธรรมนูญไทย

แม้คำว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” อาจจะเป็นคำใหม่หรือเหมือนองค์กรศาลใหม่ ที่เพิ่งปรากฏเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา แม้จะเคยมีการยกเลิกศาลรัฐธรรมนูญลงครั้งหนึ่งและกลับไปใช้รูปแบบตุลาการรัฐธรรมนูญในระยะสั้นๆ เมื่อมีการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ แต่อย่างไรก็ตามในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรหลังจากนั้น คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ยังคงสถาปนา “ศาลรัฐธรรมนูญ” กลับมาอีกครั้งหนึ่ง แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถูกยกเลิกไปด้วยการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แต่ก็มีได้ยกเลิกสถานะความเป็นองค์กรตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญ และยังได้รับรองให้ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ที่ประกาศใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

ศาลรัฐธรรมนูญหาใช่ “ของใหม่” ที่จัดวางลงมาในพื้นที่ทางกฎหมายและการเมืองการปกครองไทยโดยไม่

เคยมีบริบทแวดล้อมหรือปราศจากประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นองค์กรที่วิวัฒนาการสามารถสอบทานย้อนกลับไปได้ถึงคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่สถาปนาขึ้นจากจุดเริ่มต้นเนื่องจากความขัดแย้งระหว่างองค์กรทางการเมืองครั้งแรกหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕

๑.๑ ต้นกำเนิดของการเมืององค์กรคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในประเทศไทย

การรับรองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับถาวรฉบับแรก พุทธศักราช ๒๔๗๕ มีความบัญญัติไว้ใน มาตรา ๖๑ ว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดๆ มีข้อความแย้งหรือขัดแก่รัฐธรรมนูญนี้ ท่านว่าบทบัญญัตินั้นๆ เป็นโมฆะ” แต่ก็ไม่ได้มีบทบัญญัติว่าให้องค์กรใดเป็นผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ แม้มาตรา ๖๒ จะบัญญัติว่า “ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้” แต่กระนั้นถ้าจะให้รัฐสภาชี้ขาดว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเอง โดยอาศัยมาตรา ๖๒ ประกอบมาตรา ๖๑ นั้น เนื่องจากรัฐสภาเป็นผู้ตรากฎหมายเอง จึงมีผู้เล็งเห็นว่าจะเกิดปัญหาต่อไปในอนาคต หากองค์กรศาลเข้ามาใช้อำนาจนี้ ซึ่งปัญหาที่กังวลนั้นก็เกิดขึ้นจริง เมื่อศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้ในคดีอาชญากรรมสงครามที่ ๑/๒๔๘๙ ว่า ศาลยุติธรรมมีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ถ้ารัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดองค์กรชี้ขาดไว้เป็นประการอื่น เพราะศาลเป็นผู้ที่จะต้องใช้กฎหมายย่อมต้องวินิจฉัยได้ว่ากฎหมายนั้นจะใช้บังคับแก่คดีได้หรือไม่ และตามหลักการดุลและคานอำนาจ สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตรากฎหมาย จึงไม่ควรใช้อำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ

กฎหมายที่ตนเองตราขึ้นด้วยตนเอง โดยการให้เหตุผลของศาลฎีกานั้นเดินตามบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา ในคดี Marbury v. Madison ในที่สุดศาลฎีกาก็พิพากษาให้พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ เฉพาะที่บัญญัติลงโทษการกระทำก่อนวันใช้พระราชบัญญัติขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช ๒๔๗๕) มาตรา ๑๔ และเป็นโมฆะตามมาตรา ๖๑

สภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นได้มีความเห็นคัดค้านศาลฎีกา และมีมติให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาดังกล่าว ซึ่งก็ได้ผลการศึกษาจากการเปรียบเทียบจากเจตนารมณ์ในการร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบกรณีศึกษาของต่างประเทศในขณะนั้น เห็นว่า อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญรวมถึงกรณีว่ากฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น ควรเป็นอำนาจของฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร แต่เนื่องจากคำพิพากษาดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว ด้วยความเคารพต่อศาลฎีกาและคำพิพากษา ฝ่ายรัฐสภาจึงยอมรับในคำพิพากษานั้น แต่ก็ได้เก็บผลการศึกษาและข้อสังเกตนั้นมาใช้เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ โดยบัญญัติให้มีองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่วินิจฉัยปัญหาว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เรียกว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” แต่ยังคงสงวนสิทธิไว้ในมาตรา ๘๖ ให้รัฐสภาทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ในกรณีที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราว แล้วให้รายงานความเห็นเช่นนั้นตามทางการไปยัง “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ถือเป็นต้นกำเนิดของการตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

๑.๒ พัฒนาการเชิงรูปแบบขององค์กรที่ทำหน้าที่ตุลาการทางรัฐธรรมนูญของไทย

องค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญในครั้งแรกถูกวางรูปแบบให้เป็น “องค์กรกึ่งการเมือง” โดยเมื่อพิจารณาจากมาตรา ๘๙ ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวที่กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นเป็นประธานตุลาการคนหนึ่ง และตุลาการอีกสี่สี่คน และพรรคสองของมาตราเดียวกันนั้น กำหนดว่าจะต้องมีการแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ทุกครั้งเมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเหตุที่สภาผู้แทนฯ หมดยุค หรือถูกยุบ จึงอาจกล่าวได้ว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๙ และฉบับต่อๆ มานั้น จะมีวาระได้ไม่เกินอายุของสภาชุดที่แต่งตั้งคณะตุลาการชุดนั้น การตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนี้จึงคล้ายกับเป็นองค์กรกลาง ที่ตั้งขึ้นเพื่อขจัดทั้งปัญหาที่ศาลยุติธรรมล่วงเข้ามาใช้อำนาจตีความรัฐธรรมนูญ ซึ่งเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในสมัยนั้นให้เป็นอำนาจของฝ่ายรัฐสภา แต่ก็มีใช้เป็นกรณีที่รัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติและเป็นผู้ออกกฎหมายจะเป็นผู้ตีความว่ากฎหมายที่ฝ่ายตนเองเป็นผู้ตราขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเสียเอง

ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ นั้น มีการกำหนดให้มี “ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง” ไว้เป็นครั้งแรก โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้นจะประกอบด้วยตุลาการโดยตำแหน่ง คือ ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนฯ ประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และตุลาการจากบุคคลอื่นอีกสี่คน ซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย และกำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญโดย

ตำแหน่ง หลังจากนั้น โครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ตามรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับต่อมา ก็กำหนดให้มีตุลาการรัฐธรรมนูญสองกลุ่ม คือ ตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง และตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากฝ่ายสภา เว้นแต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ เท่านั้นที่กำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติ คือรัฐสภา ฝ่ายบริหาร คือคณะรัฐมนตรี และฝ่ายตุลาการ คือศาลฎีกา เลือกตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายละสามคนโดยไม่มีตุลาการโดยตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับต่อจากนั้น คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และฉบับ พุทธศักราช ๒๕๓๔ ก็กลับไปใช้รูปแบบของตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งผสมกับตุลาการรัฐธรรมนูญจากการแต่งตั้งของรัฐสภา จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ก็ยกระดับองค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้น และสถาปนาให้เป็นองค์กรศาลผู้ใช้อำนาจตุลาการ เรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” โดยให้มีตุลาการที่มีวาระชัดเจน ดำรงตำแหน่งตุลาการเพียงตำแหน่งเดียว มีวิธีพิจารณาคดีรูปแบบเดียวกับศาล และใช้ระบบศาลรัฐธรรมนูญนี้ต่อเนื่องมาเรื่อยๆ จนปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม มีการกลับไปใช้องค์กรที่เรียกว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ อีกครั้งในช่วงสั้นๆ ระหว่างการใช้บังคับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ หลังจากรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ กระนั้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญชุดนี้ ถือเป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีความแตกต่างจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในยุคก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นอย่างยิ่งในเชิงโครงสร้าง กล่าวคือเป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ตุลาการทั้งหมดเป็นผู้พิพากษา และตุลาการมาจากองค์กรฝ่ายศาล และถือ

เป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นเอกเทศ ไม่มีความเชื่อมโยงหรือพัฒนาการร่วมกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญชุดก่อนหน้าเลย

๑.๓ พัฒนาการเชิงอำนาจขององค์กรที่ทำหน้าที่ตุลาการทางรัฐธรรมนูญของไทย

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญในครั้งแรกนั้นตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ประการเดียวเท่านั้น คือการพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ประการแรกของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๙ และสืบทอดต่อเป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทุกคณะ จนกระทั่งมาเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้น แม้จะรับรองไว้ในมาตรา ๔๕ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีบทบัญญัติใดกำหนดไว้ในลักษณะที่ให้ศาลที่จะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีนั้น ส่งความเห็นหรือข้อโต้แย้งมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งที่ ๘๔/๒๕๕๗ และคำสั่งที่ ๘๕/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๗ วินิจฉัยในเรื่องอำนาจของศาลยุติธรรมและศาลปกครองที่จะส่งความเห็นมาเพื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย วางแนวทางไว้ว่าผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยปัญหาว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดินที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นนอกวงงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา

พิพากษาคดี ศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุดโดยมติของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดก็ได้ ในกรณีที่ศาลชั้นต้นส่งคำโต้แย้งของคู่ความมาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๕ จึงไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๔๕ ประกอบมาตรา ๕ วรรคสอง จึงเท่ากับว่า ในกรณีที่คู่ความในคดีที่อยู่ในศาลยุติธรรมและศาลปกครองหรือศาลปกครองจะโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้นั้น จะต้องให้คดีหรือประเด็นแห่งคดีของต้นนั้นได้รับการพิจารณาในศาลฎีกา หรือในศาลปกครองสูงสุดก่อน และที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาหรือที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองสูงสุดแล้วแต่กรณีนั้น มีความเห็นให้ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ส่วนกรณีของศาลทหารนั้น เคยมีกรณีจำเลยในคดีร้องขอให้ศาลทหารส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ประกาศ คสช. สองฉบับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ หรือไม่ ศาลทหารยกคำร้องโดยให้เหตุผลว่ารัฐธรรมนูญดังกล่าวมีบทบัญญัติให้อำนาจเฉพาะศาลฎีกาหรือศาลปกครองสูงสุดโดยที่ประชุมใหญ่ของแต่ละศาลเท่านั้นที่จะส่งความเห็นหรือคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าบทบัญญัติใดขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลทหารส่งความเห็นหรือคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้

ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับแล้ว นอกจากช่องทางการโต้แย้งกฎหมายนั้นในกระบวนการของ

ศาลอื่นๆ แล้ว รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ก็ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอด้วยและอำนาจหน้าที่นี้ยังคงได้รับการบัญญัติรับรองไว้ต่อมาตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๕๗ รวมถึงในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ นั้น ก็ยังเพิ่มช่องทางให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถเสนอความเห็นกรณีของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยได้อีกด้วย นอกเหนือจากนั้น รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ยังเป็นครั้งแรกที่เปิดโอกาสให้บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องได้โดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย ซึ่งคล้ายคลึงกับสิทธิในการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหลายประเทศ

นอกจากอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับอยู่แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความถูกต้องด้วยกระบวนการตราขึ้นใช้บังคับของร่างพระราชบัญญัติอีกด้วย อำนาจหน้าที่นี้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ยังได้บัญญัติให้มีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความถูกต้องด้วยกระบวนการตราขึ้นใช้บังคับของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทุกฉบับด้วย

อำนาจหน้าที่ประการต่อมาของศาลรัฐธรรมนูญคือการพิจารณาวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา อำนาจหน้าที่นี้ได้รับ

การบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกให้แก่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒ เป็นต้นมา เว้นแต่ในรัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๕ เท่านั้น ที่ให้อำนาจในการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอำนาจของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเอง ส่วนการวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงหรือไม่นั้นปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ ซึ่งต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ นั้น อำนาจในการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาและความเป็นรัฐมนตรีนั้นก็ได้รับการบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญด้วย รวมถึงให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยว่ากรรมการการเลือกตั้งคนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ ด้วยเช่นกัน อนึ่ง ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ นั้น เคยบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบด้วย แต่อำนาจหน้าที่นี้ได้โอนไปเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายรัฐสภาหรือในกระบวนการนิติบัญญัติที่อาจจะไม่เหมาะสมหากฝ่ายสภาจะวินิจฉัยเองอีกด้วย ได้แก่ อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ปรากฏครั้งแรกให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ อำนาจในการวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติว่ามีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้าย

กันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ ปรากฏครั้งแรกให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ และการวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ การกระทำใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่ ปรากฏเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และ ปี ๒๕๕๐ และศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาในเรื่องที่เป็นปัญหากรณีที่คณะรัฐมนตรีมีอำนาจในการดำเนินการเชิงบริหาร แต่อำนาจนั้นจะต้องถูกตรวจสอบโดยรัฐสภา หรือจะต้องให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบเสียก่อน หรือให้ความเห็นชอบในภายหลัง ซึ่งมีสองเรื่องคือ การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดซึ่งปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และสืบทอดมาเป็นอำนาจหน้าที่หนึ่งของศาลรัฐธรรมนูญด้วย และการวินิจฉัยว่าหนังสือสัญญาใดที่คณะรัฐมนตรีทำความตกลงกับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนหรือไม่ที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ แต่ก่อนหน้านั้น ก็ได้มีการอาศัยช่องทางของอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ (ในที่นี้คือรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี) ในการตรวจสอบในเรื่องนี้ ตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว

โดยที่อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่กล่าวถึงนั้น เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ นั้นได้มีการก่อตั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้นมาหลายองค์กร จึงมีการ

บัญญัติว่าในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภา เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย แต่บทบัญญัติเช่นว่านี้มีปัญหาในการใช้บังคับอยู่มากในช่วงเวลา ๙ ปีของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ทั้งปัญหาว่าองค์กรใดถือเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ที่ว่านั้น เป็นปัญหาอำนาจหน้าที่ที่จะต้องมีความขัดแย้ง คือมีองค์กรที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตั้งแต่สององค์กรขึ้นไปหรือไม่ หรือเพียงองค์กรเดียวที่ไม่แน่ใจในเขตอำนาจของตัวเอง ก็สามารถเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ชี้ขาดอำนาจหน้าที่ของตนได้หรือไม่ ซึ่งปัญหาทั้งสองประการได้มีการแก้ไขในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่าปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป และได้บัญญัติหมวด ๑๑ ที่ว่าด้วย “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” เอาไว้ เพื่อความชัดเจนว่าองค์กรใดบ้างถือเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ก็ได้มีบทบัญญัติในลักษณะที่ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยตีความรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่มีปัญหาที่เกิดขึ้นนอกวงงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี ศาลฎีกา หรือศาลปกครองสูงสุด โดยกรณีของศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุดให้กระทำได้เฉพาะเมื่อมีมติของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี ไว้ในมาตรา ๕ วรรคสอง แต่ทั้งนี้ ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการปรับใช้บทบัญญัติดังกล่าวในขณะนี้

อำนาจหน้าที่อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีขึ้นเพิ่มเติมจากอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเดิม ได้แก่อำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมือง ที่เป็นไปตามทั้งในรัฐธรรมนูญและในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งอำนาจหน้าที่ในลักษณะนี้ของศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นต้นมา อำนาจหน้าที่ต่างๆ ที่กล่าวไปนี้ รวมถึงการพิจารณาวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

อย่างไรก็ตาม อำนาจหน้าที่ที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักที่สุด ได้แก่ อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งห้ามบุคคลหรือพรรคการเมืองการกระทำการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทบัญญัติในลักษณะเป็นการปกป้องหลักเกณฑ์สำคัญทางการเมืองการปกครองของรัฐ บัญญัติไว้ในส่วนของสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญของปวงชนชาวไทย ในมาตรา ๖๘ ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มาตรานี้กลายเป็นประเด็นสำคัญทั้งในทางการเมืองและในทางวิชาการ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้อาศัยการตีความมาตรานี้ เป็นช่องทางเพื่อตรวจสอบกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญถึงสามครั้ง ครั้งแรกตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘ - ๒๒/๒๕๕๕ โดยมีได้ให้เหตุผลที่ชัดเจนว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นถือเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพ

ในการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างไร แต่ไปปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖ โดยศาลได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยที่การแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และมีเนื้อความที่เป็นสาระสำคัญขัดแย้งต่อหลักการพื้นฐานและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญถือว่าการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ นี้ด้วย โดยศาลรัฐธรรมนูญได้ยืนยันหลักการนี้ไว้อีกครั้งในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๕๗ ถือเป็นครั้งแรกที่องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญนี้ใช้อำนาจในการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และถือเป็นครั้งแรกที่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญถูกองค์กรตุลาการวินิจฉัยว่ามีชอบและต้องสิ้นผลลง

ผลของการรับคำร้องในเรื่องการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักที่สุดในทางการเมืองและในทางวิชาการ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า คำวินิจฉัยทั้งสามคำวินิจฉัยนี้อาจจะเป็นเหมือนคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีอาชญากรรมสงครามที่ ๑/๒๕๔๘ แห่งยุคสมัยปัจจุบัน และอาจจะกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการทบทวนเรื่องอำนาจในการตีความวินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทยต่อไปในอนาคต

๒. บทบาทของ ศาลรัฐธรรมนูญต่อการเมือง และระบบกฎหมายไทย ศึกษาผ่านคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ

ภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญคือการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ โดยถือเป็นองค์กรที่มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาด และมีสภาพบังคับเพื่อให้การใดๆ ก็ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับได้จริง ไม่ว่าจะเป็นการตรากฎหมายหรือการใช้อำนาจในทางการเมือง ตลอดจนความถูกต้องด้วยคุณสมบัติของบุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐหรืออำนาจทางการเมืองระดับสูงเป็นไปตามเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้สำหรับแต่ละตำแหน่งนั้น รวมถึงการชี้ขาดเกี่ยวกับการใช้อำนาจขององค์กรต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ให้ชัดเจนโดยองค์กรตุลาการที่ไม่มีส่วนในความขัดแย้ง

หากพิจารณาจากภารกิจข้างต้น จะเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะมีบทบาทหลักอยู่สองประการ โดยบทบาทแรก ได้แก่ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และบทบาทที่สอง ได้แก่ การตรวจสอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันการเมืองต่างๆ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

๒.๑ บทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

บทบาทนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจหน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงเป็นอำนาจหน้าที่แรกสุดที่เป็นต้นกำเนิดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ และ

ยังเป็นอำนาจหน้าที่ซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้เพื่อเรียกร้องขอความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของตน ไม่ว่าจะโดยการต่อสู้ในศาลใดๆ ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีของตนนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมถึงการเสนอเรื่องเพื่อให้องค์การตามรัฐธรรมนูญคือผู้ตรวจการแผ่นดินและกรรมการสิทธิมนุษยชนส่งคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และการใช้สิทธิโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอันไม่อาจใช้สิทธิในทางอื่นได้แล้ว

ในระยะแรกแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้น ไม่ค่อยมีปัญหาว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมากนัก ประการหนึ่ง เนื่องจากคำร้องขอให้ตรวจสอบว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ที่ร้องมาในช่วงก่อนหน้านั้น เป็นคำร้องที่มีลักษณะหวังผลในทางประวิงคดีเสียเป็นส่วนมาก ประกอบกับศาลรัฐธรรมนูญในยุคแรกนั้นมีแนวความคิดในทางอนุรักษนิยมมากกว่าเสรีนิยม แต่กระนั้นก็ได้ถือว่าเป็นปัญหาอะไร เพราะเป็นการสร้างเสถียรภาพให้ระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญใหม่ได้อย่างน่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ นั้น ก็ได้มีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเพราะละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่ด้วยเช่นกัน ที่น่าสนใจได้แก่ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้รับรองเรื่องความเสมอภาคของชายหญิงในการเลือกใช้นามสกุล โดยศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า บทบัญญัติมาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติซึ่งบุคคลดังกล่าว มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น อันเป็นการลิดรอน

สิทธิในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ขัดต่อหลักความเสมอภาค คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๕/๒๕๔๗ รับรองเสรีภาพในการประกอบอาชีพ วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. ๒๔๙๓ มาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๖ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเนื่องบทบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้แบ่งข้าวหมกกันนั้นถือเป็นเชื้อสุราที่ต้องถูกควบคุมการทำหรือขายด้วย ซึ่งเป็นการขัดต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพในการประกอบกิจการโดยเสรีและเป็นธรรมเกินสมควร และเป็นบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นเกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๐/๒๕๔๘ รับรองสิทธิของประชาชนในคดีอาญา กรณีร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. .... มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากบัญญัติให้ศาลมีคำสั่งริบเครื่องจักรที่กระทำผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยไม่เปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจว่าจะริบเครื่องจักรหรือไม่ และไม่คำนึงว่าเจ้าของจะรู้เห็นต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งขัดต่อหลักในการริบทรัพย์สินในทางอาญาเป็นการใช้มาตรการลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าความจำเป็นและเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเกินสมควร

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นมาชัดเจนโดดเด่นขึ้นอย่างยิ่งในสมัยของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไปในแนวทางที่ค่อนข้างไปทางคุ้มครองสิทธิของประชาชนเป็นหลัก เช่น แนวทางการวินิจฉัยที่ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลยพินิจได้กว้างขวางจนละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ก็ถือว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน

เช่น ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๕๕ ได้วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ (๑๐) เฉพาะข้อความที่ว่า “...กายหรือจิตไม่เหมาะสม...” เป็นถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้คณะกรรมการที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าสอบใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวาง โดยมีได้กำหนดว่ากายหรือจิตในลักษณะใดเป็นความไม่เหมาะสม จนไม่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการได้ จึงขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการตามรัฐธรรมนูญ และขัดต่อสิทธิของคนพิการในการเข้าทำงานบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการขององค์การสหประชาชาติ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๓/๒๕๕๖ ที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๐ เฉพาะในส่วนที่มีได้กำหนดให้การประปาส่วนภูมิภาคมีการชดใช้ค่าทดแทนในการใช้ที่ดินให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในกรณีที่มีการวางท่อน้ำที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ถึงแปดสิบเซนติเมตรไว้เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เกิดการตีความและยึดถือเป็นหลักกฎหมายว่า ถ้าท่อน้ำที่การประปาส่วนภูมิกานำมาเดินในที่ดินนั้นมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ถึงแปดสิบเซนติเมตรแล้วก็ไม่ต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดิน ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่เอกชน คำวินิจฉัยเรื่องหลังนี้ยังเป็นคำวินิจฉัยที่ถือว่าเป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนที่มีที่มาจาก การรับรองของศาลรัฐธรรมนูญเรื่องแรก เพราะรัฐธรรมนูญนั้นกำหนดให้รัฐจะต้องต้องชดใช้ค่าทดแทนแก่เจ้าของที่ดินเฉพาะกรณีการเวนคืน

อสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยศาลรัฐธรรมนูญได้อ้าง “หลักนิติธรรม” ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ วรรคสอง ที่มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มาใช้เป็นที่มาของการรับรองสิทธิของบุคคลเพิ่มเติมว่า หากรัฐจะเข้าใช้ทรัพย์สินของประชาชนโดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่การเวนคืน คือกรรมสิทธิ์ยังเป็นของบุคคลนั้นแต่รัฐอาจเพียงรอนสิทธิไป รัฐก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายค่าทดแทนตามสมควรอยู่เช่นกัน

นอกจากนั้นก็ยิ่งปรากฏหลายครั้งที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ยกเอา “ข้อตกลง หรือกติการะหว่างประเทศ” ขึ้นมาเทียบกับรัฐธรรมนูญประกอบการให้เหตุผลช่วยในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีปัญหานั้น นอกจากจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องถือใช้เป็นหลักในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว ยังขัดหรือแย้งกับกติการะหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้รับรองแล้วอีกด้วย ซึ่งเป็นเหตุผลรอง หรือเหตุผลสนับสนุน ตัวอย่างเช่น ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๕๕ กรณีบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของคนพิการในการสมัครเข้ารับราชการตุลาการนั้น นอกจากขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ยังขัดต่อสิทธิของคนพิการในการเข้าทำงานบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการขององค์การสหประชาชาติด้วย และใน คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๕๖ ที่ว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ บางมาตราขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) เป็นต้น

จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการ

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนข้างต้นนั้น พอจะบ่งชี้ได้ในระดับหนึ่งว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มของการวินิจฉัยที่เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น และมีการยอมรับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในระดับสากลมาเป็นเครื่องมือในการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยด้วย ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการที่ดีสำหรับบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย อันเป็นบทบาทหน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญ

๒.๒ บทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจ และการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันการเมืองต่างๆ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีที่มาจากอำนาจหน้าที่ในกลุ่มที่ว่าด้วยการตรวจสอบความชอบด้วยสถานะและคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และอำนาจหน้าที่ในการรักษาหลักเกณฑ์สำคัญทางการเมืองการปกครองและกิจการพรรคการเมืองนั้น เป็นบทบาทที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างยิ่ง โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายเรื่อง ได้ส่งผลกระทบ หรือเป็นจุดพลิกผันในทางการเมืองที่สำคัญหลายครั้ง เช่น การวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีที่มาจากกรเลือกตั้งพ้นตำแหน่งไปถึงสองคน ได้แก่ วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีต้องสิ้นสุดลงตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒-๑๓/๒๕๕๑ โดยที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการเป็นพิธีกรรายการ “ชิมไปบ่นไป” และรายการ “ยกโขยงหกโมงเช้า” ให้บริษัทเอกชนโดยได้รับค่าตอบแทนการเป็นพิธีกรหรือบางครั้งได้รับเงินเพิ่มเป็นค่าจัดซื้อวัตถุดิบนั้น

มีลักษณะที่ถือว่าเป็น “ลูกจ้าง” รวมถึงกรณีตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๙/๒๕๕๗ ที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญเนื่องจากเข้าไปก้าวถ่ายหรือแทรกแซงในเรื่องการบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ ได้แก่ ตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ของนายถวิล เปลี่ยนศรี ซึ่งผลของคำวินิจฉัยนี้นำไปสู่การมีรัฐบาลรักษาการในระยะสั้นๆ ก่อนการรัฐประหารในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์ ก็มีคำวินิจฉัยเรื่องคำแถลงการณ์ร่วมไทย - กัมพูชา เป็นหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐ ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๖-๗/๒๕๕๑ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า หากหนังสือสัญญาใดที่คณะรัฐมนตรีจะไปดำเนินการทำกับประเทศอื่นหรือกับองค์การระหว่างประเทศมีลักษณะของหนังสือสัญญาที่อาจมีผลเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรืออาจมีผลเปลี่ยนแปลงเขตพื่นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศก็ต้องนำหนังสือสัญญานั้นขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน ซึ่งมีผลให้ศาลรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการวินิจฉัยเกินกว่าถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกิจการพรรคการเมืองนั้น ศาลรัฐธรรมนูญก็เคยวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่ได้คะแนนเสียงสูงที่สุดในการเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคพลังประชาชน

ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๐/๒๕๕๑ และยังมีกรณีคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของเลือกตั้งทั่วไปถึงสองครั้ง ครั้งแรกได้แก่การเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๙/๒๕๔๙ และครั้งที่สอง ได้แก่ การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๕๗

และคำวินิจฉัยที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าอาจถือเป็นเหมือน “คำพิพากษาคดีอาชญากรรมสงครามที่ ๑/๒๕๔๘ แห่งยุคสมัยปัจจุบัน” ซึ่งจะกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการทบทวนเรื่องอำนาจในการตีความวินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทยต่อไปในอนาคต ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญตีความขยายการบังคับใช้มาตรา ๖๘ ของรัฐธรรมนูญให้รวมถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญของรัฐสภาได้ด้วย ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้อำนาจผ่านทางมาตรา ๖๘ นี้ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ถึงสามครั้งตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘ - ๒๒/๒๕๕๕ ที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖ และ ที่ ๑/๒๕๕๗ โดยสองคำวินิจฉัยหลังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยเรื่องที่มาของสมาชิกวุฒิสภา และการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๙๐ ของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับเรื่องหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภานั้น เป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการที่ไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยทั้งสามเรื่องนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นว่า การตีความตัวบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตราที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญออกไปครอบคลุมนิติกรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเช่นนี้เท่ากับว่าศาลรัฐธรรมนูญจะกลายเป็นผู้มีอำนาจในการ

อนุญาตว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะทำได้หรือไม่เพียงใด ซึ่งเท่ากับศาลรัฐธรรมนูญได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดเหนือองค์กรทั้งปวงของรัฐ ขัดต่อหลักเรื่องอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ (Pouvoir constituant) ที่เป็นอำนาจสูงสุดอันเป็นของประชาชน

ปิยบุตร แสงกนกกุล แสดงความคิดเห็นว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” เป็นผู้เล่นหลัก (Political Actor) ที่มีความสำคัญมากจนน่าพามาสู่สถานการณ์ปัจจุบัน โดยปิยบุตรจัดกลุ่มผลกระทบจากการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแบ่งออกเป็นสี่กลุ่ม กลุ่มแรกคือ คำพิพากษาซึ่งส่งผลต่อการกำจัดการเมือง เช่น คำตัดสินยุบพรรคการเมือง กลุ่มที่สองคือ ส่งผลต่อการปกป้องแหล่งอำนาจของตัวเองคือตีความมาตรา ๖๘ เพื่อรับการตรวจสอบแก้ไขรัฐธรรมนูญตามที่บุคคลต่างๆ ร้องเข้ามา กลุ่มที่สาม คือเปิดทาง เปิดช่องให้กลไกอื่นๆ จัดการต่อ เพื่อทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลในปี ๒๕๕๑ มีเรื่องปราสาทพระวิหาร ในปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗ มีเรื่องคุณฉวีล เปลี่ยนศรี เปิดช่องให้กลไกอื่นดำเนินการต่อ กลุ่มที่สี่ ส่งผลให้เกิดสัญญาภาค ศาลรัฐธรรมนูญและปกครองสูงสุดวินิจฉัยให้ เลือกตั้งเป็นโมฆะ ทั้งหมดนี้ปิยบุตรเห็นว่า ผลของคำวินิจฉัยทั้งหลายทำให้วิกฤตทางการเมืองต่างๆเกิดความเข้มข้นและอัตราเร่งที่ทำให้ไปจบที่การทำรัฐประหารทั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และปี พ.ศ. ๒๕๕๗

๓. บทวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษามาในหัวข้อ ๒ จะเห็นว่าในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญของไทยกำลังมีพัฒนาการที่ดีในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ

มีการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมถึงได้ยอมรับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนในระดับสากลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการให้ความเห็นในคำวินิจฉัย แต่ในอีกด้านหนึ่งของบทบาทหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามอย่างยิ่งกับอำนาจหน้าที่ในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันการเมืองต่างๆ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญว่าศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีอำนาจมากเกินไปหรือใช้อำนาจเกินกว่าบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังไว้หรืออำนาจหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงควรวิเคราะห์กันถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญไทยที่ส่งผลต่อคุณภาพทางการเมือง ซึ่งไปสู่การยอมรับต่อศาลรัฐธรรมนูญจากกลุ่มผู้เล่นทางการเมืองและประชาชน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอกรอบอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในอนาคตดังต่อไปนี้

๓.๑ บทวิเคราะห์ศาลรัฐธรรมนูญกับคุณภาพและการยอมรับทางการเมือง

ในบทบาทเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น ศาลรัฐธรรมนูญไม่ค่อยถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบสักเท่าไรนัก หรือแม้หากจะมีอยู่บ้าง ก็จะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์หรือวิเคราะห์ในเชิงวิชาการที่แตกต่างกันและมีผลการศึกษาหรือมีแนวคิดทฤษฎีรองรับ แต่บทบาทจากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็น “สายล่อฟ้า” เรียกเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากวงการวิชาการ กลุ่มการเมือง และประชาชนทั่วไป ได้แก่ บทบาทของอำนาจหน้าที่ในกลุ่มของการตรวจสอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันการเมือง

แม้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว จะเป็นไปเพื่อการคุ้มครองให้สิ่งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นมีผลใช้บังคับได้ก็ตาม แต่ในที่สุดแล้วก็คล้ายกับว่าศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นองค์กรที่ทรงอำนาจที่สุดในบรรดาองค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งหลายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ในแทบทุกการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ จึงราวกับว่าไม่ว่ารัฐสภาจะตรากฎหมายใด โดยเฉพาะกฎหมายที่จำเป็นเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลที่ได้หาเสียงไว้และได้รับการเลือกตั้งเข้ามา กฎหมายนั้นจะต้องถูกตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ การตกลงใดๆ กับรัฐต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศก็อาจจะถูกตรวจสอบผ่านศาลรัฐธรรมนูญว่ามีอำนาจกระทำตัวเองหรือไม่ หรือจำเป็นต้องให้รัฐสภาเห็นชอบ รวมถึงการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ก็อาจจะถูกตรวจสอบได้จากศาลรัฐธรรมนูญ ในทางปฏิบัติจึงอาจเท่ากับการใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติหรือในทางบริหารใดๆ เกือบทั้งหมด จะต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลรัฐธรรมนูญเสียก่อน

แม้แต่กลไกในการตรวจสอบถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็ปรากฏว่า การใช้ช่องทางผ่านการร้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น เห็นผลเร็วและให้ผลได้จริงมากกว่า เห็นได้จากการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมาจนถึงการรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ นั้นไม่เคยทำให้นายกรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่งได้จริง หรือกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่เคยเกิดขึ้นเลยในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติกลับกลายเป็นว่ากระบวนการดำเนินคดีผ่านศาลรัฐธรรมนูญ สามารถทำให้นายกรัฐมนตรีพ้นตำแหน่งไปแล้วถึงสามคน เป็นต้น

แต่ที่กล่าวเช่นนี้มิได้จะหมายความว่า บทบาทของ ศาลรัฐธรรมนูญประการหลัง ที่สะท้อนผ่านคำวินิจฉัย ในเรื่องดังกล่าวนั้นจะมีปัญหาหรือเป็นจุดอ่อนของ ศาลรัฐธรรมนูญก็หาไม่ เพราะแม้จะมีคำวินิจฉัยส่วน ใหญ่ในกลุ่มนี้ ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางวิชาการเป็น อย่างยิ่ง และคำวินิจฉัยบางคำวินิจฉัยนั้นจะมีปัญหา หรือมีข้ออ่อนให้โจมตีได้บ้างก็จริง แต่ก็ต้องยอมรับว่า คำวินิจฉัยบางส่วนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์นั้น ก็ถือว่าเป็น การวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมเหตุผล หรือไม่มี เหตุผลทางวิชาการรับรองไปเสียทั้งหมด หากพิจารณา ในบางแง่มุมคำวินิจฉัยดังกล่าวเหล่านั้น อาจจะ “สมเหตุผลในมุมมองหนึ่ง” ก็ได้

ใคร่ขอยกตัวอย่างคำวินิจฉัยเรื่องหนึ่งที่ศาล รัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก แม้ว่าจะเป็น คำวินิจฉัยที่ค่อนข้างสมเหตุผลและน่ารับฟัง ได้แก่ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒-๑๓/๒๕๕๑ หรือ คดี “ชิมไปบ่นไป” ที่วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของ นายสมคร สุนทรเวช นั้นต้องสิ้นสุดลงเนื่องจากถือว่าเป็น ลูกจ้าง ซึ่งอันที่จริงแล้วคำวินิจฉัยนี้ มีเหตุผลที่น่า รับฟังได้ และค่อนข้างเป็นระบบ เพียงแต่ท่อนการ วินิจฉัยส่วนหนึ่ง ที่ศาลรัฐธรรมนูญไปยกเอานิยาม คำว่า “ลูกจ้าง” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาช่วยใช้ตีความถ้อยคำ ทำให้ศาล รัฐธรรมนูญถูกครหาว่าใช้พจนานุกรมเป็นหลักในการ วินิจฉัย แต่ถ้าพิจารณาตลอดทั้งคำวินิจฉัยก็จะเห็นว่า เหตุผลอันแท้จริงของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมุ่งพิจารณาไป ที่เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มีไว้เพื่อป้องกันการมี ผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย ในการเข้ารับค่าตอบแทนจากบุคคลภายนอก โดยวิธี การแปลงสัญญาจ้างแรงงาน มาเป็นการจ้างทำของ เพื่อหลบเลี่ยงและรับประโยชน์จากการทำงานให้ บุคคลอื่น เหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลว่า การเป็น “ลูกจ้าง” ตามรัฐธรรมนูญนั้นจะถือตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ ก็เพราะนิยามของ กฎหมายแต่ละฉบับนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ต้องตรงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ “ข้ามระบบ” กันอย่าง กฎหมายแพ่งที่เป็นกฎหมายเอกชน กับกฎหมาย รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายมหาชน กฎหมายแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะต้องแยก “ลูกจ้าง” ตามกฎหมายจ้างแรงงานออกจาก “ผู้รับจ้าง” ตามกฎหมายจ้างทำของนั้น เป็นเหตุผลเพราะ นิติสัมพันธ์ทางแพ่งเพื่อแยกหน้าที่และความรับผิดชอบของ สัญญาสองแบบนี้ออกจากกัน ในขณะที่รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายมหาชน จึงต้องวินิจฉัยตามเจตนารมณ์ ที่ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นต้องไม่มีสถานะ อันอาจก่อให้เกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ดังนั้น การเป็น “ลูกจ้าง” หรือ “ผู้รับจ้าง” จึงมิได้มีนัยสำคัญ เพราะไม่ว่าจะมีสิทธิหรือมีความรับผิดชอบแตกต่างกัน ในทางแพ่งอย่างไร แต่สาระสำคัญของสองสถานะนี้ คือการเป็นตำแหน่งที่ “รับเงินจากการทำงานให้ผู้อื่น” ซึ่งเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ หากพิจารณาใน แง่มุมนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ถือว่าสมเหตุ สมผล

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญ ถูกวิพากษ์วิจารณ์นอกเหนือจากเหตุผลของคำวินิจฉัย แล้ว ได้แก่การที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ **ที่มีความเชื่อมโยงกับประชาชนน้อย** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ นั้น สัดส่วนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากฝ่าย ตุลาการนั้นมีมากจนเกินกึ่งหนึ่งขององค์คณะทั้งหมดที่ จะมีได้ในศาลรัฐธรรมนูญ คืออยู่ที่สัดส่วน ๕ ต่อ ๔ คน และ ๔ คนที่เหลือนั้น ก็ไม่ได้มาจากการเลือกหรือการ สรรหาโดยตรงจากตัวแทนประชาชนด้วย แต่เป็นการ “ให้ความเห็นชอบ” โดยวุฒิสภา (ซึ่งวุฒิสภาตาม รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็ประกอบด้วยตัวแทนโดยตรง จากการเลือกตั้งเข้ามาของประชาชนเพียงกึ่งหนึ่ง

เท่านั้น) ซึ่งอำนาจในการสรรหาตัวบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นของคณะกรรมการสรรหา ที่มีตัวแทนจากฝ่ายสภาเพียงสองคนจากห้าคนเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าการที่รัฐธรรมนูญกำหนดช่องทางให้ฝ่ายสมาชิกรัฐสภาสามารถเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้งายเกินไป ก็ปรากฏว่าในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๗ สมาชิกพรรคฝ่ายค้านหรือสมาชิกรัฐสภาฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลได้ใช้ช่องทางในการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบกฎหมายสำคัญ ที่ทางรัฐบาลเสนอหลายฉบับรวมทั้งใช้สิทธิเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในแทบทุกเรื่องที่เป็นการใช้อำนาจของฝ่ายรัฐบาล เช่น ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรือร่างพระราชบัญญัติให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของประเทศ พ.ศ. .... (กฎหมายเงินกู้สองล้านล้าน) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบุคคลผู้ใช้สิทธิ หรือริเริ่มใช้สิทธิเสนอชื่อต่อศาลรัฐธรรมนูญ จะสังเกตพบว่าเป็นบุคคลกลุ่มเดิมๆ^๑ ซึ่งแม้การใช้สิทธิเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญอาจจะเป็นช่องทางหนึ่งในการตรวจสอบของเสียงข้างน้อย แต่ถ้าหากช่องทางนั้นสามารถเข้าถึงหรือใช้สิทธิได้งายเกินไป ก็อาจจะกลายเป็นดาบสองคมที่อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือให้กลุ่มผู้เล่นทางการเมืองที่เป็นฝ่ายแพ้ในการต่อสู้ทางการเมืองตามระบบ นำศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ต่างอาวุธในการสกัดขัดขวางหรือถ่วงประวิงการทำงานของรัฐบาลที่เป็นฝ่ายตรงข้ามก็ได้

การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความเชื่อมโยงกับประชาชนน้อย แต่อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องพิจารณาวินิจฉัยในเรื่องใดที่เป็นการขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายการเมืองที่มีความใกล้ชิดและมีที่มาเชื่อมโยงกับประชาชนมากกว่า ในเมื่อศาลรัฐธรรมนูญต้องตัดสินปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องในทางการเมือง ซึ่งหลายกรณีเป็นการชี้ถูกชี้ผิดในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจหรือจำกัดอำนาจของรัฐบาลที่มาจากตัวแทนของประชาชนส่วนมากของประเทศ ด้วยเหตุนี้ การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ย่อมก่อให้เกิดแรงกดดันมากขึ้นเรื่อยๆ จากพลังที่ปะทะอยู่ในด้านตรงข้ามกับศาลรัฐธรรมนูญคือประชาชนเสียงข้างมาก ที่ต้องไม่ลืมว่า อำนาจอธิปไตย หรืออำนาจอธิปไตยของประชาชนเมืองนั้น ไม่ว่าจะมองด้วยมุมมองอย่างไรก็ต้องยอมรับว่า ผู้ทรงสิทธิดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งได้แก่ประชาชน และประชาชนนี้เองจะเป็นผู้ตัดสินว่า ในรัฐในประเทศใดสมควรจะมีสถาบันการเมืองหรือมีองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจรัฐ ทั้งยังเคยมีกรณีประเทศที่เคยเลือกใช้ระบบศาลรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว แต่ก็ยกเลิกที่จะมีศาลรัฐธรรมนูญไปให้ระบบศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยปัญหาทางรัฐธรรมนูญแทน เช่นกรณีของประเทศศรีลังกา หลังจากศาลรัฐธรรมนูญของประเทศดังกล่าวได้วินิจฉัยให้กฎหมายสำคัญของฝ่ายรัฐบาลตกไปถึงสองฉบับ ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๒๐๑๐ ประชาชนลงประชามติเห็นชอบในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ให้ยุบเลิกศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ประชาชนนั้นเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และอำนาจอธิปไตยหรือก่อตั้งองค์กรทางการเมืองอย่าง

^๑ จากข้อสังเกตที่พบในคำวินิจฉัยและคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า ถ้าผู้เสนอหรือริเริ่มเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะได้แก่กลุ่มของ นายวิรัตน์ กัลยาศิริ หากผู้ริเริ่มเป็นสมาชิกวุฒิสภา จะได้กลุ่มของ พลเอกสมเจตน์ บุญถนอม และนายไพบุลย์ นิตติตะวัน ดูได้จาก คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ ที่ ๑๔/๒๕๕๖ ที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖ ที่ ๑/๒๕๕๗ และ ที่ ๓-๔/๒๕๕๗ เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีปรากฏในคำสั่งคำร้องศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องอื่น ๆ ที่ศาลไม่รับวินิจฉัยอีกเป็นจำนวนมาก

แท้จริง ดังนั้นการใช้อำนาจรัฐใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำนาจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในทางการเมือง ความชอบธรรมและการยอมรับจากประชาชนนั้นถือเป็นปัจจัยสำคัญอันหลีกเลี่ยงเสียไม่ได้

๓.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ อย่างสอดคล้องกับการรักษาคุณภาพทางการเมือง

ผู้เขียนมีความเห็นจากการศึกษาวิจัยว่า หากจะ อารงศาลรัฐธรรมนูญไว้ในระบบกฎหมายและการเมือง การปกครองไทยแล้ว อาจจำเป็นที่จะต้องลดอำนาจ บางประการของศาลรัฐธรรมนูญลง เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่เข้าปะทะหรืออยู่คนละ ฝ่ายกับฝ่ายประชาชนเสียงข้างมาก รวมถึงเพื่อมิให้ กลายเป็นช่องทางในการเป็นตัวเลือกในการดำเนิน กลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อค้ำจุนกับฝ่ายรัฐบาลที่มีที่มา จากเสียงข้างมากของประชาชนจนเกินไป และในเมื่อ ศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีบทบาทที่ดีเด่นในการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนผ่านการตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแล้ว ก็สมควร ที่จะถือว่าอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่หลัก โดย ปรับปรุงให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้นในการเป็น องค์กรผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญและสิทธิเสรีภาพของ ประชาชน และบทบาทลดอำนาจหน้าที่ในอันที่จะ เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง หรืออาจก่อ ความขัดแย้งทางการเมือง ดังนี้

(๑) ข้อเสนอเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิด จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ อำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เห็นว่าอำนาจ

หน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนได้โดยไม่รบกวนต่อการดำเนินกระบวนการ ยุติธรรมทางศาลให้ล่าช้าจนเกินสมควรอยู่แล้ว เว้นแต่ อาจเพิ่มบทบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการ กำหนดเงื่อนไขวิธีการสืบผลไปของบทบัญญัติแห่ง กฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้มากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการใช้บังคับกฎหมายและการบริหาร ราชการแผ่นดินสามารถเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องไม่ติดขัด เช่น การกำหนดระยะเวลาและผลของการสืบไปของ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีบทบัญญัติในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า กฎหมายที่มีโทษอาญานั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญว่า ให้สืบผลบังคับต่อไปอย่างไรให้ชัดเจนขึ้น ในการนี้ รวมถึงยังควรให้มีอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามคำร้อง ขององค์กรที่จะมาทำหน้าที่อย่างเดียวกับผู้ตรวจการ แผ่นดินและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในอนาคต และยังคงควรมีอำนาจในการพิจารณากรณี ร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิ เสรีภาพโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย ภายใต้ เงื่อนไขการใช้สิทธิที่เหมาะสม ได้ดุลกันระหว่าง การ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการปฏิบัติ หน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและภาระงานของศาล รัฐธรรมนูญเอง

(๒) ข้อเสนอเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการตรวจ สอบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบัน การเมืองต่างๆ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

เห็นสมควรมีการทบทวนในเรื่องต่อไปนี้

(๒ก) ในการวินิจฉัยความชอบด้วย รัฐธรรมนูญและกระบวนการตราขึ้นใช้บังคับของ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และ

ร่างพระราชบัญญัติ สมควรทบทวนอำนาจในการเสนอ คำร้องของสมาชิกรัฐสภา ให้สามารถขอให้ตรวจสอบ ได้เพียงในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติจะไปกระทบ กระเทือนต่อหลักการสำคัญของรัฐ สิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน ความเป็นอิสระของตุลาการ ของ องค์การตามรัฐธรรมนูญ และเกี่ยวกับการตรวจสอบการ ใช้อำนาจรัฐเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้กลไกการ ตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติของศาลรัฐธรรมนูญไป เพื่อหวังผลในทางการเมือง หรือเป็นเทคนิคในทาง การเมืองเพื่อขัดขวางเหนี่ยวรั้งการบริหารประเทศ ของรัฐบาลที่มีที่มาจากเสียงข้างมากของประชาชน จนเกินไป

(๒ข) ศาลรัฐธรรมนูญควรมีอำนาจในการ ตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีสิทธิตรวจสอบในเนื้อหา การแก้ไข เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีอำนาจสถาปนา รัฐธรรมนูญ เนื่องจากแม้อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ จะเป็นของประชาชน แต่บรรดา “ผู้แทน” ที่ได้รับ อำนาจสถาปนาจากผู้เป็นเจ้าของอำนาจสถาปนา นั้น จะใช้อำนาจดังกล่าว “ถูกวิธี” หรือไม่ก็ยังไม่สามารถ ตรวจสอบได้ โดยที่การตรวจสอบเฉพาะกระบวนการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเช่นนี้ ก็ไม่ถือว่าเป็นการ ตรวจสอบอำนาจสถาปนาด้วย เพราะอำนาจสถาปนา คืออำนาจในการเขียน “เนื้อหา” ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญ ไม่อาจก้าวล่วงเข้าไปในอำนาจในส่วนนี้ แต่ศาล รัฐธรรมนูญจะพิจารณาเพียงว่า ผู้ได้รับอำนาจสถาปนา ที่ได้รับการสืบทอดมานั้น ได้ใช้อำนาจนั้นตามวิธีการที่ “สืบทอด” อำนาจสถาปนาที่ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งรูปแบบ นี้จะเป็นรูปแบบเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของ สาธารณรัฐตุรกี มาตรา ๑๔๘

(๓) อำนาจหน้าที่ซึ่งเกี่ยวกับการตรวจสอบ สถานะและคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง การยุบพรรคการเมือง และเรื่องอื่นๆ

เห็นว่าควรมีการทบทวนว่า อำนาจหน้าที่ ดังกล่าวเหล่านั้นจำเป็นที่จะต้องเป็นอำนาจของ ศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือจะให้เป็นอำนาจของ องค์การอื่นๆ ที่มีอำนาจอันเกี่ยวข้องอยู่แล้ว รวมทั้ง บางเรื่องก็อาจถือเป็นอำนาจของฝ่ายการเมืองในการ ตรวจสอบควบคุมกันเอง หรือการใดที่เกี่ยวข้องด้วย เรื่องการทุจริตหรือกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นใด ก็ควรเป็นอำนาจในการตรวจสอบขององค์การตาม รัฐธรรมนูญ ประกอบพิจารณาวินิจฉัยของศาลและ กระบวนการยุติธรรมที่มีอำนาจในเรื่องนั้น เช่นกรณีการ สิ้นสุดสถานภาพของสมาชิกรัฐสภา หรือความเป็น รัฐมนตรี การสิ้นสุดสถานภาพ หรือการมีลักษณะต้องห้าม ที่ประจักษ์โดยผลของกฎหมายในกรณีต้องคำพิพากษา ให้จำคุก กรณีล้มละลาย ก็ควรให้เป็นอำนาจที่ ศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจในคดีดังกล่าวพิพากษา และสั่งให้พ้นจากตำแหน่งไปเสียพร้อมกับคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นๆ หรือกรณีการสิ้นสมาชิกภาพในบาง ลักษณะ เป็นสิ่งที่รัฐสภาควรจะวินิจฉัยในเรื่องนั้นเอง ได้ เช่น กรณีการขาดประชุมสภาเกินสมควร เพราะ เป็นเรื่องของการดำเนินการภายในของรัฐสภาโดยแท้

ส่วนการสิ้นสุดสถานภาพบางประการในเหตุ ที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์บ้าง หรือการกระทำที่ขัดต่อจริยธรรมของการดำรงตำแหน่ง บ้างนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรกลับไปใช้หลักทั่วไปของการ ปกครองในรูปแบบรัฐสภา ตามลักษณะของการ ปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข กล่าวคือ ให้ถือเป็นอำนาจของรัฐสภา ที่เป็นตัวแทนของประชาชนเช่นกัน ในการที่จะให้ ความไว้วางใจให้สมาชิกรัฐสภาผู้นั้น หรือรัฐมนตรี

คนนั้น ดำรงตำแหน่งต่อไปได้หรือไม่ เพียงใด โดยอาศัยกระบวนการในลักษณะของการลงมติไว้วางใจหรือดำเนินกระบวนการถอดถอน ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ก็จะมีฐานอธิบายได้ตามหลักอำนาจอธิปไตย และหลักความรับผิดชอบต่อรัฐสภา เพราะเมื่อสมานั้นเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี (และแต่งตั้งรัฐมนตรี) แล้วสภาก็ย่อมมีสิทธิถอนความไว้วางใจและให้พ้นจากตำแหน่งได้ ส่วนกรณีสมาชิกสภา ก็เท่ากับว่าสภาในฐานะขององค์กรกลุ่มนั้นใช้อำนาจในการวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกรายบุคคลของตนเอง ด้วยมติของเสียงข้างมากในสภา ซึ่งตามหลักการถือว่ายอมรับได้ เพราะแต่ละคนที่ออกเสียงนั้นก็เป็นตัวแทนของประชาชน

นอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับสถานะและการดำรงตำแหน่งบางเรื่องนั้นก็อาจจะอาศัยกลไกของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ได้อยู่แล้ว เช่นการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือตามกฎหมายจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี รวมถึงกรณีการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็อาจจะดำเนินการห้ามหรือป้องกันได้ ผ่านกระบวนการทางอาญาหรือกระบวนการตามกฎหมายปกครองอื่นๆ เช่น กฎหมายว่าด้วยการชุมนุม หรือการใช้สิทธิแสดงออกทางการเมือง เป็นต้น

(๔) อำนาจหน้าที่ซึ่งเกี่ยวกับกิจการพรรคการเมือง

การยุบพรรคการเมืองเนื่องจากกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองที่หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง กระทำการที่มีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็น

ไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ฝ่าฝืน มาตรา ๒๓๗ แห่งรัฐธรรมนูญนั้น ก็อาจทบทวนให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง เพื่อให้ระบบการวินิจฉัยชี้ขาดในคดีเลือกตั้งเป็นระบบเดียวกันเป็นเอกภาพทั้งหมด รวมถึงเรื่องการยุบพรรคการเมือง หรือสั่งให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองด้วย ซึ่งการเปลี่ยนให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งนี้ อาจเทียบเคียงกับกรณีที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ได้ปรับเปลี่ยนให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือการยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ ที่เดิมเคยเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง กับคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่แล้วก็ได้

(๕) อำนาจหน้าที่อื่นๆ ที่สมควรมีอยู่ตามเดิม

นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่บางประการที่ควรเป็นอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นปัญหาที่โดยสภาพหรือโดยเหตุผลแล้วไม่มีองค์กรอื่นใดควรมีวินิจฉัยได้นอกจากองค์กรตุลาการที่เป็นองค์กรกลาง ได้แก่ อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยเกี่ยวกับการขัดกันระหว่างอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี สภา และองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ เช่น อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติว่า มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือ

กรรมการ การทำการใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรง หรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่ การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด และอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม อำนาจหน้าที่ในกลุ่มนี้ที่อาจ จะถือว่ามีปัญหาทางการเมืองอยู่บ้าง คืออำนาจหน้าที่ ในการวินิจฉัยว่าหนังสือสัญญาใดที่คณะรัฐมนตรี ทำความตกลงกับนานาประเทศหรือองค์การระหว่าง ประเทศต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ก่อนหรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าไม่มีองค์กรกลาง ใดที่อาจจะทำหน้าที่วินิจฉัยในเรื่องนี้ได้เลย เพราะถ้า เป็นรัฐบาลองค์กรของฝ่ายบริหาร (เช่นให้กระทรวง การต่างประเทศหรือคณะกรรมการกฤษฎีกาชี้ขาด) และหรือรัฐสภาหรือองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ก็ถือเป็น คู่ขัดแย้งกันโดยตรงในเรื่องอำนาจหน้าที่ส่วนนี้ หรือ หากจะให้ฝ่ายตุลาการแล้ว เรื่องนี้ก็ถือเป็น การกระทำของรัฐบาล (Act of Government) ที่โดย ทฤษฎีแล้วไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองหรือ ศาลยุติธรรม หรือจะให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ เป็นผู้นิจฉัย ก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือ ไกลเคียงกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรใดเลย จึงเห็นว่า ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่เหมาะสมที่จะชี้ขาด ในเรื่องนี้เลย นอกจากศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ดังกล่าว นี้เคยเป็นประเด็นทางการเมืองดังกล่าวมานั้น หาก พิจารณาแล้วพบว่าไม่ได้เกิดจากการที่ศาล รัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนี้ แต่เกิดจาก “ขอบเขต” ของหนังสือสัญญาที่จะต้องนำมาให้ รัฐสภาให้ความเห็นชอบมากกว่า ว่าควรมีขอบเขต แค่นั้น เพียงไร กินความในเรื่องใดบ้าง ซึ่งปัญหานี้

อยู่นอกเหนือจากเรื่องอำนาจหน้าที่ของศาล รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ การร่างรัฐธรรมนูญในการวางขอบเขตในเรื่องนี้

บทสรุป

ศาลรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มและพัฒนาการที่ดีขึ้น อย่างเห็นได้ชัดต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน มีความก้าวหน้าในการยอมรับสิทธิเสรีภาพ ในระดับที่เป็นสากล และวินิจฉัยในทางรับรองคุ้มครอง สิทธิของประชาชนเพิ่มเติมจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ แต่ผลงานอันดีงามและก้าวหน้าต่างๆ ของศาล รัฐธรรมนูญที่กล่าวมานั้น ก็ถูกบดบังด้วยบทบาทที่ เกี่ยวข้องกับปัญหาในการเมืองภายใต้ภาวะวิกฤต ทางการเมืองที่กินเวลายาวนานเกือบสิบปี โดยที่ ศาลรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากผลของ ความขัดแย้งดังนี้เอง แม้ว่าเหตุผลในคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญจะสมเหตุสมผล หรือเรื่องที่วินิจฉัยนั้น อยู่ในขอบเขตอำนาจโดยแท้จริงของศาลรัฐธรรมนูญ ก็ตาม แต่ในเมื่อเรื่องที่วินิจฉัยนั้นจะส่งผลได้ผลเสีย ทางการเมือง ประกอบกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เองก็ทำให้ฝ่ายการเมืองไม่ว่าจะฝ่ายใดสามารถใช้ กระบวนการร้องคดีรัฐธรรมนูญเพื่อช่วงชิงความได้ เปรียบทางการเมืองได้ ดังนี้ไม่ว่าจะในทางใด หาก อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญยังคงมีอยู่ในลักษณะ เช่นเดิม การที่ศาลรัฐธรรมนูญจะถูกโจมตี การถูกผลัก ไปเป็นผู้เล่นทางการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับประชาชน ส่วนหนึ่ง ตลอดจนข้อเรียกร้องให้ทบทวนเกี่ยวกับ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญก็จะยังคงมีอยู่ต่อไปไม่จบสิ้น

ข้อเสนอทั้งหมดข้างต้นนี้ จึงเป็นไปเพื่อให้ศาล รัฐธรรมนูญยังคงดำรงอยู่ได้ในฐานะขององค์กรพิทักษ์

รัฐธรรมนูญ ผู้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการรักษาไว้ซึ่งหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อคุณภาพทางการเมือง หรือ ไม่ตกเป็นคู่ขัดแย้ง หรือเป็นกลไกที่กลายเป็นตัวช่วย ในการต่อสู้ทางการเมืองของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ เพื่อความสถิตอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในพื้นที่ทาง กฎหมาย ได้รับการยอมรับจากประชาชนภายใต้ บรรยากาศของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ของประเทศไทยต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชมพูนุช ตั้งถาวร. ๒๕๕๖. กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า
- ไพโรจน์ ชัยนาม. ๒๕๑๙. รัฐธรรมนูญ บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ๒๕๔๖. ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบนิติรัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. ๒๕๕๗. ราชบัลลังก์ปฏิรูป (บทอภิปรายว่าด้วยรัฐธรรมนูญ สถาบันกษัตริย์ ตุลาการ และกองทัพ). กรุงเทพฯ : Shine enlighten
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. ๒๕๕๒. จุดไฟในสายลม (รวมบทสัมภาษณ์). กรุงเทพฯ : Open book
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ และ กล้า สมุทวณิช. (๒๕๔๖). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๒๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๖ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑ ตอนที่ ๑๗ ก วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๒๕/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๗ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑ ตอนที่ ๖๓ ก วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๗
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๓๐/๒๕๔๘ ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๙๖ ก วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๘
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๕/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๕ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๙ ตอนที่ ๑๐๐ ก วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๕
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๓/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๖ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๑ ตอนที่ ๒ ก วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๗
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๐ ตอนที่ ๕๙ ก วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๖
- คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๒-๑๓/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๑ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๑๒๒ ก วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๙/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๑ ตอนที่ ๖๕ ก วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๖-๗/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๑๐๘ ก วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๘ - ๒๒/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๙ ตอนที่ ๑๑๘ ก วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๕

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๗ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๑ ตอนที่ ๔๑ ก วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๗

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๑ ตอนที่ ๕ ก วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๗

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

หนังสือพิมพ์ข่าวสด. นิตราษฏร์อัตศาลรธน. ลู่อำนาจเหยียดหยาม ปชช. ซี่ไม่มีอำนาจตัดสินคดี. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNNE5USXdOVEL3T1E9PQ== . กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

ประชาไท. ศาลทหารไม่ส่งศาลรธน.ตีความ คดีไม่รายงานตัว คสช. ‘วรเจตน์-สิริภพ-สมบัติ’. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.prachatai.com/journal/2015/01/57598> . กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

BBC. Q&A: Kyrgyzstan referendum. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.bbc.com/news/10405546>. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

ศาลรัฐธรรมนูญ. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&Itemid=94&lang=th. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘